

УДК 353.1(477.41)"1827/1832"(045)

ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ГУБЕРНАТОРІВ (1827–1832 рр.)

ОЛЕКСАНДР РОМАНЦОВ,*молодший науковий співробітник**Інституту історії України НАН України, м. Київ*

Стаття присвячена одному з інститутів влади в Російській імперії - військовому губернатору. Для більшої деталізації було взято до опрацювання Київську губернію в період із 1827 до 1832 рр. Висновки зроблені з урахуванням попереднього періоду функціонування інституту військових губернаторів у Києві, а також часу, коли були поєднані дві посади військового губернатора й генерал-губернатора.

Ключові слова: адміністративно-територіальне управління, інститут військових губернаторів, Київська губернія, начальник губернії.

Постановка проблеми. Серед актуальних проблем сучасної вітчизняної історичної науки необхідно відзначити питання історії функціонування в ХІХ ст. інститутів влади Російської імперії в українських землях, оскільки це дозволяє краще з'ясувати політичні аспекти імперської інтеграції України до держави Романових. При цьому історики прагнуть відійти від "застарілого" погляду на історію як на оповідь про державу та притаманне їй поняття влади в бік індивіда, його діяльності не лише в політичній системі, а й поза нею.

Огляд досліджень і публікацій. В історіографії недостатньо досліджувалися питання щодо функціонування інституту військових губернаторів в українських землях загалом та діяльності київських військових губернаторів зокрема. Із певних причин історики часто ігнорували їхнє існування або взагалі не згадуючи, або вказуючи їх на інших посадах (найчастіше генерал-губернаторів). П. Зайончковський подав у своїй праці соціальну характеристику осіб, що перебували на цій посаді з 30-х рр. ХІХ ст. [1]. Вагомий внесок у дослідження історії адміністративного поділу на Україні в ХІХ ст., губернської та намісницької влади на цих землях, розвитку законодавства та адміністрації в цілому зробила український історик В. Шандра [2]. Згадує у своїх працях деякі загальні тенденції розвитку інституту військових губернаторів Л. Левченко, незважаючи на те, що основна увага дослідниці приділена діяльності миколаївських та севастопольських військових губернаторів [3]. Біографіям київського губернського начальства, серед яких згадуються деякі з київських військових губернаторів, присвячена праця Л. Кудрявцева [4]. В енциклопедіях та словниках містяться матеріали, які стосуються біографій військових губернаторів [5]. Але загалом питання щодо діяльності київських військових губернаторів у досліджуваній час фактично не розглядалися в історичній літературі.

Метою цієї статті є висвітлення функціонування військових губернаторів у Києві в 1827-1832 рр. Це був хоча й нетривалий, але специфічний період діяль-

ності вищезазначених посадовців, які втратили деякі старі повноваження й одержали інші. Після цього адміністративно-територіальна влада на теренах Правобережної України набула нових форм.

Розглянуті в статті питання відповідають поставленим завданням щодо висвітлення напрямків діяльності начальників Київської губернії П. Желтухіна та Б. Княжніна, порівняння їх повноважень із попередниками, а також із владою, що прийшла на їх зміну. Необхідні для дослідження цього питання відомості містяться в збірці "Полное собрание законов Российской империи". Але лівову частку інформації, що була використана в статті, становлять документи Центрального державного історичного архіву України в Києві.

Виклад основного матеріалу. У 1825 р. на російський престол зійшов великий князь Микола Романов, ставши на 30 років правителем величезної імперії. Якщо його попередник - брат Олександр I - прийшов до влади внаслідок державного перевороту, то царювання Миколи I розпочалося з придушення повстання декабристів у Санкт-Петербурзі, а також у Київській та Чернігівській губерніях. Він прагнув змін у державі, вказував на Петра I як на взірць державного діяча для себе. Особливо відчутними ці зміни стали для центральних інститутів влади, як-то надання особистій канцелярії Миколи статусу надурядової установи. Провінції на початку не зазнали сильних змін, але із часом і вони потрапили до цього процесу.

У 1827 р. у Київській губернії було відновлено посаду київського військового губернатора. Ним було призначено генерал-лейтенанта П. Ф. Желтухіна [6]. Перед тим він перебував в імператорському почті. Імовірно це призначення було своєрідною винагородою для П. Желтухіна за лояльність до Миколи I під час декабристського повстання. Крім того, ця територія була замішана певним чином у повстанні Чернігівського полку. Наявність "своєї", перевіреної людини при владі з більшими, ніж у звичайного губернатора, повноваженнями теж може бути поясненням цього призначення.

№ 5 (96) липень-серпень 2009 р.

Новопризначений чиновник не одразу виїхав до Києва, а перебував тривалий час у Санкт-Петербурзі. Причин для цього було кілька: характерна для савонників такого рангу (генерал-лейтенант відповідав 3 класу згідно з табелем про ранги) неспішність (особливо якщо це стосувалось відрядження за межі столиць); виконання доручення імператора. Останнє полягало в необхідності виявити зловживання місцевої влади на території Слобідсько-Української губернії [7]. Він мав не сам цим займатись, а разом із керівником власної канцелярії. Новопризначений правитель канцелярії повинен був приїхати попередньо до Харкова з Курської губернії. П. Желтухін надсилав листи до харківського поштового відділення на ім'я свого підлеглого із вказівками щодо того, як поводитися на місці й на що звертати увагу. Київський військовий губернатор збирався й сам незабаром прибути до Харкова. Утім, ця справа була передана до рук іншого посадовця.

Під час першого періоду функціонування військових губернаторів у Києві для їхніх потреб була створена канцелярія. Вона складалася із шести чиновників, які не мали чітких повноважень і поділялися лише за класами. У 1826 р. іменним указом були затверджені штати канцелярії військових та генерал-губернаторів, що існували на той момент [8]. У ньому більш ґрунтовно зазначалися посади й повноваження чиновників. Залежно від територіальних особливостей варіювався склад канцелярії начальників губерній. З відновленням посади київського військового губернатора було знову впроваджено й канцелярію, зразком для якої було вирішено зробити канцелярію литовського військового губернатора. Згідно зі штатом, канцелярія мала складатися з 18 чиновників: управитель канцелярії; секретар; три помічники секретаря з поліцейської, господарської та судової справ; журналіст; перекладач; ексектор (який одночасно був і підскарбієм); три старших і три молодших писарі; чиновник з особливих доручень; обер-аудитор й ще два писарі йому на допомогу [9]. Цей склад усе одно залишився лише на папері й був трохи змінений. Згідно зі списками канцелярії київського військового губернатора за 1829 р. штат останньої становив: управитель; секретар; помічники секретаря з поліцейської та господарської частин; журналіст; ексектор-підскарбій; чиновник з особливих доручень із військової частини й аналогічний із цивільної [10]. Часом наявних чиновників не вистачало для виконання роботи. У 1828 р. київський військовий губернатор П. Желтухін звернувся до київського коменданта генерал-майора Аракчєєва із проханням виділити з власної канцелярії одного писаря.

Оскільки посада військового губернатора в Києві вже існувала з 1797 р. до 1812 р., П. Желтухін намагався дізнатися про справи, якими опікувалися його попередники. У листах до чиновника власної канцелярії з особливих доручень підполковника Панкова, він просив останнього звернутися стосовно цього до коменданта Києва генерал-майора Аракчєєва [11]. На території арсеналу, яким завідував останній, зберігались папери документообігу військових губернаторів. Панков скаржився П. Желтухіну на повний безлад у зберіганні цих документів. За його словами, на їх систематизацію потрібно близько року із залученням ще канцеляристів.

У червні 1827 р. П. Желтухін прибув до Києва. Прибувши до місця служби, він одразу почав перевіряти стан справ, що належали до його повноважень. Новопризначений посадовець особисто відвідав київське губернське правління, київську казенну палату. Чиновники цих установ подавали йому журнали зі списками вирішених і невирішених справ. Огляд цей був більш-менш поверховим (у разі потреби ретельніше перевіряв правитель канцелярії військового губернатора). З військових частин був перевірений Київський батальйон військових кантоністів. Останній мав підпорядковуватися коменданту міста або військовому губернатору. Комендант Києва генерал-майор Аракчєєв уточнював у П. Желтухіна, кому ж має підпорядковуватись цей батальйон. Військовий губернатор зв'язувався із цього питання з урядом і отримав відповідь, що він, як найвищий військовий начальник у місті, мав особисто вирішувати, хто буде керувати батальйоном військових кантоністів. П. Желтухін вирішив не передавати керування до рук коменданта.

Після перевірок у місті настала черга повітових установ Київської губернії [12]. Військовий губернатор надіслав листи до городничих. Останні отримали певні доручення: повідомити всіх жителів із підпорядкованих їм міст про приїзд військового губернатора; забезпечити наявність усіх чиновників місцевих установ на своїх робочих місцях; підготувати до подання звіти про міські доходи й витрати, вирішені й невирішені справи. П. Желтухін надіслав також листи до повітових судів, які мали зустрічати його, забезпечувати пересування й надавати роз'яснення в справах стосовно свого повіту. У вересні військовий губернатор П. Желтухін закінчив огляд та ревізію підпорядкованої йому Київської губернії. Ним був складений та відправлений на ім'я імператора Миколи I звіт про виконану перевірку. Утім, П. Желтухіну довелося в жовтні 1827 року відправитися в Санкт-Петербург до царя особисто. Микола I був задоволений виконаною роботою начальника Київської губернії. Останній, повернувшись до Києва, наказав повідомити всі місцеві адміністративні установи про те, що він залишається на своїй посаді. Імовірно під час поїздки до Санкт-Петербурга П. Желтухін також давав певні свідчення в справі повстання декабристів, через що могла бути непевність у власному майбутньому.

Звітувавши перед імператором, П. Желтухін продовжив безпосередню роботу на своїй посаді київського військового губернатора. Остання була певною комбінацією функцій, притаманних військовому губернатору, із наданням нагляду за цивільними справами в Київській губернії. Влада суто військового губернатора зосереджувалась на місті та на військових судових питаннях. Додавання цивільних справ збільшувало також до певної міри коло військових функцій, адже влада військового губернатора поширювалась на всю губернію.

Наявність у канцелярії київського військового губернатора чиновника, який відав військовою частиною, свідчить про чималий обсяг роботи П. Желтухіна в цьому напрямі. Останній вимагав від командирів військових частин надсилати інформацію про розташування полків та батальйонів на квартирах та їхній склад із вказівкою кількості офіцерів та рядових [13]. Під час розквартирування чи переходу військових частин через Київську губернію військовий губернатор, отримавши попередньо

маршрут руху, надсилав укази земським ісправникам про необхідність зустрічати ці частини на кордоні повітів і забезпечувати всім необхідним (від надання необхідних провідників до розміщення по селах та містечках, надання територій для пасовиська коней тощо).

Стосовно розселення військових частин і військових чинів, що мали перебувати якийсь час у Києві, київському військовому губернатору звітувала київська квартирна комісія. Більшої влади над військовими частинами в межах підпорядкованої губернії київський військовий губернатор не мав. Попередники П. Желтухіна були одночасно й інспекторами військових з'єднань (дивізій, інспекцій, згодом знову дивізій), тобто фактично командували ними в мирний час. Паралельно з ними діяли начальники дивізій, чий статус був вищий за статус київських військових губернаторів. До П. Желтухіна й Б. Княжніна в листах зверталися "Ваше Превосходительство" [14], що відповідало 4 класу згідно з табелем про ранги; на відміну від звернень до начальників дивізій "Ваше Высокопревосходительство" (відповідно 2-3 клас). У своїх листах до останніх київські військові губернатори зверталися із проханнями про виконання того чи іншого указу. У разі конфлікту військових частин із місцевою адміністрацією, київський військовий губернатор мав їх розв'язувати, впливаючи на останню.

Київ мав важливе військово-стратегічне значення. У місті розташовувались фортеця, військовий шпиталь, різноманітні інтендантські органи (комісаріатський та інспекторський департаменти Київського депо). Київський військовий губернатор опікувався станом обороноздатності міських укріплень. Плани останніх повинні були зберігатись у таємниці. Тому, коли в приміщенні київського губернського правління виявилися плани міста за 1822 р., що висіли на стіні, їх було негайно прибрано звідти [15]. Для здійснення ремонтних робіт на фортифікаційних спорудах використовувалась інженерна команда. Робота цієї команди велась під постійним наглядом чиновника канцелярії військового губернатора з військових питань, який звітував про це своєму начальнику [16]. У місті щоденно, цілодобово несли варту військові частини. Київський військовий губернатор щодня отримував рапорти про використання військових частин для несення варту [17]. До Києва постійно приїжджали поручики різних полків, що були приписані до Київського депо. Вони мали отримувати амуніцію в комісаріатському та провізійу й фураж в інспекторському департаменті. Останні повідомляли про це начальника губернії [18]. У разі затримки поручиків у Києві військові губернатори зверталися до коменданта із проханням дізнатися про причину затримки і негайно вирішення цієї справи.

Ще однією установою, що підлягала нагляду київського військового губернатора, був військовий шпиталь. Ще в Санкт-Петербурзі П. Желтухін дізнався, що має стежити за станом шпитальних споруд, забезпеченням усім необхідним для лікування хворих та поранених [19]. Важливою складовою діяльності київського військового губернатора були судові установи. Особливо це стосувалось судів над військовими. Комендант Києва звітував йому про злочини, скоєні рядовими чи офіцерами (зазвичай це були дезертирства, крадіжки, бійки чи знехтування субординацією). Військовий губернатор са-

мостійно виносив вироки у цих справах. Якщо злочин скоювався вдруге, останній наказував провести військовий суд, що складався з вищих офіцерів полку чи батальйону, до якого належав той, хто скоїв злочин. Часто покаранням слугувало побиття батоном чи проведення крізь шпіцрутени. У разі виявлення фінансових злочинів у полках або батальйонах чи зловживань командирами своїми повноваженнями військовий губернатор наказував створити спеціальну комісію [20]. Особливо це стосувалось батальйонів внутрішньої сторожі Київської губернії та Київського батальйону військових кантоністів. Членами цих комісій ставали офіцери Київського гарнізону. Іноді до них додавався чиновник канцелярії військового губернатора з особливих доручень підполковник (за губернаторства Б. Княжніна полковник) Панков.

Київський батальйон військових кантоністів, як уже згадувалося раніше, підпорядковувався військовому губернатору [21]. Цей батальйон був утворений із відділення воєнно-сирітського дому в 1826 р. У перший період функціонування київських військових губернаторів це відділення також підпорядковувалось їм. Батальйонний командир постійно звітував начальнику губернії особисто чи через канцелярію про стан підопічних і все, що було з ними пов'язане. Київський військовий губернатор відповідно звітував про це начальнику військових поселень генерал-ад'ютанту П. Клейнміхелю. Після досягнення кантоністами певного віку військовий губернатор розсилав їх у різні військові частини згідно з дорученням начальника штабу військових поселень.

Цікавим є наступний факт стосовно релігійної терпимості в батальйоні. У 1828 р. П. Желтухін отримав лист від генерал-ад'ютанта П. Клейнміхеля, який указував на наявність серед юнаків представників іудейського віросповідання. Підкреслюючи вільний вибір кожного в питанні віри, він усе ж радить проводити з такими кантоністами бесіди й лекції, щоб без примусу спробувати переконати їх прийняти православну віру. У кінці звернення савонник наказував П. Желтухіну щомісяця звітувати про успіхи. Зрозуміло, що за таких обставин не могло бути й мови про толерантність. Адаже не міг військовий губернатор у звітах подавати нульові результати [22].

Цивільна галузь повноважень київського військового губернатора була більш об'ємна, але менш виразна, оскільки фактично дублювала роботу цивільного губернатора. Останнє не виключало перебування в Києві цивільного губернатора одночасно з військовим. У цьому випадку військовий губернатор був своєрідним касаційним органом. Цивільний губернатор іноді звертався до військового губернатора з проханням попередньо затвердити якийсь документ. До нього надходило чимало скарг від губернських обивателів (особисті й колективні, від дворян, міщан, селян) [23]. Ані військовий губернатор, ані його власна канцелярія не займалися розслідуванням цих справ, більшість із яких становили скарги з приводу майнових претензій, пограбування, вбивства, згвалтування чи звичайної образи. Начальник губернії звертався в такому випадку до нижніх установ, яким наказував розібратися зі скаргою. Окрім цього, військовий губернатор певним чином контролював економічне життя губернії. Усі складові промислового й

сільськогосподарського потенціалу Київської губернії (заводи, фабрики, млини тощо) не перебували під постійним контролем певних осіб чи держави. Вони, зазвичай, здавалися в оренду на певний термін. Для цього в означених місцях відбувалося укладення контрактів. Одним із цих місць був Київ, куди в 1797 р. контракти були перенесені Павлом I із Дубна на Волині [24]. Київська казенна палата після закінчення контрактів подавала військовому губернатору списки з інформацією щодо того, хто, що й за скільки взяв в оренду [25]. Останній міг не затвердити укладення контракту, якщо ціна була невідгідно для держави.

На початку 1829 р. П. Желтухіна було призначено "Полномочным председателем диванов княжеств Молдавии и Валахии" із залишенням на посаді київського військового губернатора [26]. Перед від'їздом до Бухареста він видав накази місцевим адміністративним установам щодо їхньої діяльності на час своєї відсутності в Києві. Усі військові функції, якими опікувався П. Желтухін, тимчасово переходили до київського коменданта; а цивільні - до цивільного. Канцелярія військового губернатора залишалася в Києві, з П. Желтухіним їхали лише ад'ютанти та чиновник із особливих доручень підполковник Панков. Усі справи мали вирішуватись на місці, а звіти про їх виконання надсилатись П. Желтухіну. У випадку екстраординарних подій листи повинні були одразу прямувати до Бухареста. Така ситуація тривала недовго, близько півроку. У жовтні 1829 р. П. Желтухін помер від хвороби в Бухаресті.

25 жовтня (за старим стилем) на посаду київського військового губернатора було призначено нову людину - Б. Княжніна [27]. Перед цим він обіймав посади Санкт-Петербурзького обер-поліцеймейстера та сенатора в Урядуючому Сенаті. Так само, як П. Желтухін, він мав чин генерал-лейтенанта, тобто належав до чиновників 3 класу. Б. Княжнін також розпочав свою діяльність на цій посаді з інспектування адміністративних установ Київської губернії. Ніяких нових повноважень він не отримав. У 1830 р. вибухнуло польське повстання, яке поширилось із корінних польських земель на литовські, білоруські та на Правобережну Україну. У Волинській та Подільській губерніях було запроваджено, як і в більшості колишніх польських територій, окрім Київської губернії, військовий стан. Велика кількість польських військовополонених відправлялась етапом до Києва, який став транзитним містом на шляху до подальшого розподілу їх між місцями заслання. Б. Княжнін здійснював контроль за цим потоком [28], про що звітував Миколі I. Збільшилась кількість вхідної та вихідної документації в канцелярії київського військового губернатора. Останній навіть звернувся до командуючого резервною дивізією генерал-майора Гартунга з проханням виділити на потреби документообігу щодо польських полонених вояків двох унтер-офіцерів [29].

У 1832 р. Б. Княжнін пішов на пенсію з посади київського військового губернатора [30]. Після цього адміністративно-територіальна влада на Правобережній Україні дещо змінилась. Відтоді вона була об'єднана під керівництвом Київського військового, Волинського й Подільського генерал-губерна-

тора. Військові губернатори були також призначені до Житомира з цивільним наглядом над Волинською губернією та до Кам'янця-Подільського з контролем над цивільними справами в Подільській губернії. Київський військовий губернатор здійснював цивільний нагляд у Київській губернії та намісницький над Волинською та Подільською губерніями. За ними остаточно закріпилося звернення "Ваше Высокопревосходительство", що теж вказувало на намісницький характер влади. До житомирського та кам'янець-подільського військового губернатора зверталися "Ваше Превосходительство", оскільки вони були нижчі рангом.

Висновки

У зазначений період відбулося помітне скорочення як повноважень, так і статусу київського військового губернатора. Влада його поширювалась лише на Київську губернію. Найбільш характерними є такі факти, процеси і тенденції. Відсутність контролю над військовими одиницями, не беручи до уваги корпус внутрішньої охорони, навіть у межах Київської губернії. Неможливість безпосередньо впливати на командуючих цими військами. З іншого боку, був покращений процес адміністрування всередині губернії. Більш чіткий розподіл функцій чиновників канцелярії київського військового губернатора засвідчив урахування попереднього досвіду. Посадовці, що призначалися на цю посаду, мали авторитет при владі. Це були військові, що мали бездоганну репутацію й довели свою відданість імператору. Утім, недовгий термін їхньої діяльності в Київській губернії не дав змогу їм краще виявити себе на цій посаді. Під впливом польського повстання вся влада на Правобережній Україні була реорганізована. Суттєвої трансформації набула також посада київського військового губернатора.

У перспективі необхідно дослідити питання щодо економічних аспектів діяльності київських військових губернаторів, функціонування їхньої власної канцелярії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зайончковский П. А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX в. / П. А. Зайончковский. - М. : Мысль, 1978. - 288 с.
2. Шандра В. С. Генерал-губернаторства в Україні: XIX - початок XX ст. / В. С. Шандра. - К. : НАН України, Ін-т історії України, 2005. - 427 с.
3. Левченко Л. Історія Миколаївського і Севастопольського військового губернаторства (1805-1900) : [навч. посібник]. - Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2006. - 300 с.
4. Кудрявцев Л. История губернаторства в Киеве и Украине / Л. Кудрявцев. - К. : Друк, 2003. - 352 с.
5. Довідник з історії України / І. Підкова, Р. Шуста. - К. : "Генеза", 2002. - 1135 с.; Русский биографический словарь / А. А. Половцев. - Т. 2. - СПб, 1900. - 799 с.
6. Дело о прикомандировании Киевского Г-на военного губернатора в лейб гвардию гренадерский полк // Центральный державный исторический архив Украины в Киеве (ЦДІАК України). - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 39. - А. 3-6.

7. Дело по письму генерал-адъютанта Бенкендорфа о возвращении бумаг относящихся до предложенного следствия по Слободско-Украинской губернии // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 4. - Спр. 3. - А. 3.
8. Полное собрание законов Российской империи. - Т. 1. (1825-1827). - 2 собр. - СПб, 1830. - С. 560.
9. Дело о внесении в адрес-календарь чиновников находящихся при Киевском военном губернаторе // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 2. - Спр. 470. - А. 5.
10. Там само. - А. 16.
11. О передаче дел по военной части из канцелярии Киевского военного губернатора подполковнику Панкову // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 4. - А. 1-6.
12. Предложения, представления и другие материалы о состоянии Киевской губернии // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 2. - Спр. 1179. - А. 2-87.
13. Дело по предписанию военного губернатора о том чтобы начальники расположенных в Киевской губернии войск доставляли ведомости о числе воинских чинов // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 832. - А. 1-3.
14. Дело по рапорту начальника штаба 3-го пехотного корпуса генерал-майора Горчакова об отводе дома для школы армейских юнкеров // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 111. - А. 1-9.
15. Дело о плане Высочайше утвержденном новым укреплением г. Киева // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 567. - А. 1-8.
16. Дело о учреждении инженерных кирпичных заводов // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 558. - А. 25-34.
17. Рапорты о вступлении в г. Киев войск для содержания караулов // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 10. - А. 1-8.
18. Дело о приемщиках по комиссариатскому ведомству и Киевскому арсеналу и проч. // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 182. - А. 1-48.
19. Дело по представлению киевского военного губернатора о зависимости киевского военного госпиталя // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 5. - А. 2-3.; Месячные рапорты киевского военного госпиталя и киевского коменданта Аракчеева // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 21.
20. Представление о награждении (Указы Сената, сметы и раскладки земских повинностей по Киевской губернии) // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 2. - Спр. 500. - А. 801-815; Дело на счет сбежавших штатных инвалидов из Киевского батальона военных кантонистов // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 151. - А. 1-30.
21. Дело по высочайшему повелению: Киевский батальон военных кантонистов подчинить киевскому военному губернатору // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 126. - А. 8-29.
22. Дело о малолетних евреях // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 172. - А. 1-2.
23. Исходящая документация // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 2. - Спр. 1181. - А. 2-34.
24. Щітківський Іван. До історії забудування м. Києва на поч. XIX ст. / І. Щітківський // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України. Інститут рукопису - Ф. X. - Спр. 14879-14880. - А. 5.
25. Там само. - А. 25-30.; Алфавит делам по хозяйственной части // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 3. - Спр. 207. - А. 1-15.
26. Дело о выезде Киевского военного губернатора в город Бухарест // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 356. - А. 1-15.
27. Дело по указу Сената о поручении Киевскому военному губернатору генерал-лейтенанту Княжнину Б. Я. управлять в Киевской губернии гражданской частью // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 2. - Спр. 498. - А. 1.
28. Дело о доставлении перечневой ведомости всех поступивших в ведение военного губернатора военнопленных польских мятежников // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 669. - А. 1-14.
29. Дело о прикомандировании в канцелярию военного губернатора для письма двух нижних чинов из резервной дивизии 6 пехотного корпуса // ЦДІАК України. - Ф. 533. - Оп. 5. - Спр. 881. - А. 1.
30. Словарь русских генералов, участников боевых действий против армии Наполеона Бонапарта в 1812-1815 гг. // Российский архив. - Т. VII - М. : Студия "ТРИТЭ" Н. Михалкова, 1996. - С. 371.

O. Romantsov

ACTIVITY OF KYIV MILITARY GOVERNORS (1827–1832)

The article deals with the military governor as one of the power institutions in the Russian empire. Kyiv guberniya within 1827-1832 years was studied thoroughly. The conclusions are drawn considering the foregoing period of Kyiv Military governors institution functioning as well as the period when two posts (military governor and governor general) were combined.

Key words: *administrativno-territorial'ne management, institute of soldiery governors, Kyiv guberniya, chief of province.*

© О. Романцов

Надійшла до редакції 20.07.2009

№ 5 (96) липень-серпень 2009 р.